

## PARTICULARITĂȚI ALE STRUCTURILOR CU NOMINATIV TEMIC

## (În opera lui Ion DRUȚĂ)

*Liliana JALBĂ**Universitatea de Stat din Tiraspol*

Constructions with Nominative Theme (NT) are intended for the realization of a single communicative task – to lay emphasis, to mark out the theme of the utterance on the one hand and to lay stress on the rheme on the other hand. The subject expressed by nominative case concentrates upon itself the maximum of attention thus becoming the object of meditation and analysis.

This syntactic phenomenon is widely come across in the works by I. Druță. The NT contributes to the maximum expressiveness of the speech making it easy for perception and understanding.

Ne propunem azi spre discuție o temă pe cât de interesantă, pe atât de controversată – structurile cu *nominativ temic* (în continuare NT).

Se știe că structurile cu NT au caracter binar – prima parte a lor, reprezentată de un substantiv la nominativ (sintagmă cu acest caz), numește tema în plan general, evidențiind-o semantic și intonațional; partea a doua conține o desfășurare a temei, deci poate fi definită ca remă. Prin urmare, este bine-venită și pertinentă examinarea NT și de pe pozițiile analizei actualizate. În această ordine de idei, remarcăm legătura indisolubilă dintre NT și textul ulterior, fapt care demonstrează natura consituțională a fenomenului cercetat.

*Ștefan cel Mare și Sfânt... Acest glorios nume de viteaz voievod e sinonim cu icoana întregii Țări, este sinonim chiar cu numele acestei Țări ce cunoaște un dezastruos destin în ultimele două secole ale mileniului al II-lea. Cu atât mai scumpă ne este memoria lui Ștefan, cel care a păzit cu sfințenie fiecare bulgăre, fiecare palmă de sfânt pământ strămoșesc...*

(E.Tamazlăcaru. *Icoana întregii Țări // Literatura și arta*, 9 iulie 1998, p.2)

Structurile în discuție se impun prin complexitate și multilateralitate, prin valoarea lor cognitivă și estetică. Ele servesc la evidențierea, actualizarea temei și corelarea acesteia remei. Evocând un fenomen sau obiect oarecare, NT îl pune în centrul atenției, solicitând astfel atât rațiunea, cât și afectul cititorului. Pot fi evocate fapte sau evenimente trecute, personalități marcante, denumiri de localități etc., care servesc la exteriorizarea sentimentelor, a vieții lăuntrice a emițătorului.

Așadar, valoarea stilistico-emoțională, funcțional-comunicativă a structurii menționate este destul de sesizabilă, de cele mai multe ori, univocă și incontestabilă. Funcția de bază a NT este cea de evocare a unui obiect sau fenomen oarecare. Astfel, selecția lingvistică în cazul dat este de ordin expresiv, fiind determinată, în mare parte, de așa-numitul *modus cogitandi* și *modus sentiendi* al autorului.

Să analizăm în continuare unele particularități ale NT într-un exemplu din opera lui I.Druță.

*Odochia... Și-o fi scuturat ea bine cojoacele, dar mai rămâne obida multor drumuri bătătorite în lungul iernii. Mătușa nu poate lăsa primăvara să vie, mătușa trebuie să-și descarce sufletul, căci primăvara nu poate intra acolo unde a fost atâtă vreme iarnă, zăpadă și ger. Apoi o fi uitat băbuța pe unde a umblat, pe unde n-a umblat, o fi uitat cine și cum a obijduit-o, dar e supărată foc, e voinică și rupe, smulge, sfarmă tot ce-i nimerește în cale.*

(I.Druță. *Scr.*, I, p.135)

NT este cuvântul *Odochia*. El se separă de textul următor printr-o intonație specifică de atenționare, de intrigare a cititorului, iar în scris – prin puncte de suspensie. Structura în discuție ne mobilizează atenția asupra unui singur fapt – *Odochia*. Astfel obiectul discuției, nominalizat printr-un substantiv la nominativ, este evidențiat, accentuat: „nominativul, prin independența sa, aduce o notă de noutate, stimulează atenția noastră” (I, p.262). Tema comunicării se face mai bine auzită, ceea ce facilitează perceperea ideii întregii narațiuni. Personaj principal din mitologia calendaristică și meteorologică, baba Dochia (Odochia) este considerată patroana zilei de 1 martie. Mitului calendaristic al Babei-Dochia s-a încercat să i se dea și o interpretare istorică, punându-l în legătură cu faptul cuceririi Daciei de către Traian, iar numele Dochiei fiind asociat

când fiicei lui Decebal, când Daciei cucerite (2, p.40-42). Baba-Dochia din calendarul poporului deschide și patronează cele 9 zile ale „babelor” de la începutul lunii martie, extrem de capricioase, după care se fac pronosticuri meteorologice.

Examinând NT, nu putem trece cu vederea propozițiile ce-l însoțesc. După cum am mai relatat, împreună cu nominativul, acestea formează un ansamblu semantic-structural. NT din exemplul în discuție este reluat prin pronumele **ea**, substantivele: **mătușa** și **băbuța** (sinonime contextuale). Întru sporirea expresivității, lexemul **mătușa** se repetă. Constatăm deci câțiva marcați ai temei ce ne reîntorc mereu la **Odochia**. Diverse nuanțe de sens își găsesc realizare în text și datorită repetiției. Prof. M.Dolgan menționează, în acest sens, următoarele: „Bogatul și variatul sistem de repetiții și inversări (cu întreaga lor gamă de manifestări) contribuie substanțial nu numai la accentuarea și intensificarea unor idei, sentimente, semnificații, nu numai la crearea unei elevate atmosfere poetice, nu numai la muzicalizarea frazelor, ci și la *structurarea* întregului artistic în jurul unor nuclee ideatice focalizatoare, la organizarea compozițională a operei respective” (3, p.105-106). Rolul unor asemenea „nuclee” îl joacă, în viziunea noastră, și NT atestat frecvent în opera lui I.Druță.

Factorul intonațional, se știe, joacă un important rol gramatical și expresiv. Diverse nuanțe de sens, care nu pot fi exprimate prin mijloace gramaticale, se redau cu ajutorul intonației, a accentului sintagmatic sau frazic. NT se pronunță cu o intonație specifică, ea îl delimitează de propoziția ulterioară și-i acordă o oarecare independență. Intonația, în cazul dat, va rezulta, în mare parte, din orientarea comunicativă (meditație, triumf sau solemnitate, tulburare etc.) a întregii structuri sintactice. Semnele de punctuație au menirea de a contribui la reflectarea în scris a variațiilor intonaționale. Prof. A.Ciobanu susține că „utilizarea justă și unanim acceptată într-o limbă a semnelor de punctuație facilitează sesizarea adecvată a unui text, îi ajută cititorului să simtă gama de emoții și raporturi lexicale și gramaticale pe care i le transmite cel care scrie” (4, p.11). I.Druță a fost și este frământat de probleme general-umane, precum: rostul vieții, adevărul și minciuna, dragostea și ura, bucuria și necazul. Scriitorul tinde să dezvăluie momente sacre în viața unui om, virtuțile lui spirituale. Pentru a le scoate în evidență, I.Druță recurge deseori la structurile cu NT. Acestea din urmă, se știe, comportă expresivitate și concizie, accentuând realitățile evocate. Intonația meditativă, visătoare a NT motivează și diversitatea semnelor de punctuație. Iat-o:

1. Punctele de suspensie:

**Odihna...** *Moldovenii i-au mai zis și sfânta odihnă, sfântă căci prea departe a fost, prea mulți au visat la dansa și prea puțini s-au tămăduit la izvoarele ei.*

**Sfânta odihnă...** *Și apoi chiar că este ceva sfânt în clipele celea când se răcorește sângele, pentru ca peste o vreme să se aprindă iar, când brațele stau de adună puteri noi, când omul gustă în tihnă ceva din cele dobândite, când oprește pasul anilor ce prea iute o luase – îi oprește pentru puțin, și totuși îi oprește. Este ceva sfânt în odihnă, atunci când vine după o muncă grea, dar rodnică...*

(I.Druță. Scr., I, p.244)

NT este deseori urmat de punctele de suspensie. Acestea îl fac pe eventualul cititor să reflecteze, provocându-l la meditații asupra celor nominalizate. Prin intermediul NT, autorul încearcă să ne plaseze pe o undă lirico-filozofică, trezindu-ne din amorțire trăirile noastre adevărate. Repetiția (odihna, sfânta odihnă etc.), în combinație cu alte procedee, creează o intensitate emoțională, răvășindu-ne sufletul și întipăriindu-ne în memorie lucruri sacre.

2. Semnul exclamativ:

**Sărmana tinerețe!** *Ea nu știa cum să-și potrivească podoaba pe căpățâna, nu știa cum s-o poarte, nu se pricepea a prinde o insignă ca lumea, dar era fericită, aștepta să vie duminica, cum aștepta în copilărie întoarcerea mamei de la târg.*

(I.Druță. Scr., II, p.127)

Semnul de exclamare intensifică tonul. NT, urmat de acest semn, este însoțit de o intonație ascendentă. În asemenea mod, este scoasă în relief starea emotivă, precum și atitudinea autorului. Variațiile de sens exprimate grafic prin semnul exclamativ pot fi numeroase și diverse (admirația, bucuria, compătimirea, indignarea etc.).

3. Semnul exclamativ cu punctele de suspensie:

**Săraccii oameni!..** *Veșnic goniți de pe un loc pe altul, veșnic flămânzi, cu frică în spate, uitaseră cu totul că undeva, acolo, departe, pe locul baștinei, au rămas câțiva butuci sădiți cândva de mâna lor, de mâna părinților, de mâna bunelor, pentru a-și îndulci din când în când amarul celor griji și necazuri.*

(I.Druță. Scr., III, p.171)

Combinăția semnului exclamativ cu punctele de suspensie este grăitoare. Se actualizează doi componente de bază: cel afectiv și cel meditativ, fapt care generează și o intonație specifică. Prezența punctelor de suspensie după semnul de exclamare indică și o pauză mai mare, care atribuie structurii sintactice un caracter rezervat, reținut. I.Druță, „poet al omului și al omenescului” (5, p.254), ne face să reflectăm asupra destinului celor care, în virtutea anumitelor circumstanțe, sunt departe de baștină.

4. Linia de pauză:

**Biata mătușa Safta** – ea nu putea scăpa de năduful cânepei, tușea întruna, plângea de năcaz și dădea hotărâtă din cap: nu, niciodată, pentru nimic în lume!!!

(I.Druță. Scr., II, p.116)

E cunoscut faptul că menirea de bază a liniei de pauză este de a marca anumite pauze. Tempoul este ascendent-descendent, ritmul sacadat. Linia de pauză utilizată după NT oferă autorului posibilitatea nu numai de a scoate în relief tema relatării, dar și de a pune accentul pe remă, sporind expresivitatea textului și contribuind la o materializare originală a unui bogat conținut.

5. Virgula:

**Bietul om**, o fi pierdut el două hectare de arătură, dar nu și-a pierdut demnitatea. Necăjit cum era, venea și el serile pe la crășmă. Venea să vadă ce mai zice lumea, și să stea colo chitic într-un ungher cu un pahar de acritură.

(I.Druță. Scr., I, p.43)

Întreruperea șirului comunicării, discontinuitatea, marcată de virgulă, îl invită pe cititor să facă o pauză anume la frontiera elementului accentuat (adică a NT). „Ion Druță stă la sfat (cu o predispoziție permanentă de a povesti) cu cititorii și eroii săi, reflecțiile lui privesc condiția omului, trecerea timpului sau coboară în sfera morală”, – susține acad. M.Cimpoi (6, p.3).

Intonația și punctuația NT sporesc elocvența mesajului transmis, îl fac mai limpede și mai accesibil. În cadrul structurilor cu NT, semnele de punctuație evocă expresiv diverse variații în durata și semnificația pauzelor, marcând emoția, încordarea, atitudinea critică sau admirația autorului. Cu certitudine, punctuația în cazul nostru are valori stilistice și particularități funcționale specifice, aducând un important aport afectiv, expresiv. În scrierile lui I.Druță, structurile cu NT sunt deseori urmate de punctele de suspensie și semnul exclamativ. Acest fapt, în viziunea noastră, este motivat atât de viziunea scriitorului, cât și de stilul acestuia. Cu adevărat, „proza lui I.Druță este, fără excepție, una a încercării sau, mai bine zis, a încercărilor neîncheiate” (6, p.16). Formula în discuție, solicitând gândirea, afectul cititorului, face narațiunea mai plastică, mai sugestivă. NT manifestă o funcție expresivă (de accentuare a temei) și comportă multiple nuanțe stilistico-emotive deosebite.

#### Referințe:

1. Câmpeanu E. Stilistică și morfologie. Probleme de metodă // Cercetări de lingvistică. - București. - 1968. - Nr.2. - P.261-269.
2. Evseev I. Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească. - Timișoara, 1997.
3. Dolgan M. Sursele lirismului druțian: stilistica discursului // Opera lui I.Druță: univers artistic, spiritual, filozofic. II. - Chișinău, CE USM, 2004, p.100-117.
4. Ciobanu A. Punctuația limbii române. - Chișinău, 1993.
5. Botezatu E. Poet al omului și al omenescului // Opera lui I.Druță: univers artistic, spiritual, filozofic. II.
6. Cimpoi M. Creația lui I.Druță în școală. - Chișinău, 1986.

#### Texte și abrevieri:

1. Druță I. Scrieri. I. - Chișinău, 1989 - Scr.
2. Druță I. Scrieri. II, III. - Chișinău, 1990. - Scr.

Prezentat la 13.10.2009